

Dalmatinstvo na Novom Zelandu

Ivo Mišur

Krajem 19. stoljeća Europu je zahvatio veliki val iseljavanja u prekomorske zemlje. Najviše se iseljavalo u Sjedinjene Države. Međutim, značajan broj Hrvata zabilježen je u tada udaljenoj koloniji Britanskog Carstva, Novom Zelandu. Tamošnji doseljenici su bili većinom iz južne Dalmacije

Krajem 19. stoljeća Europu je zahvatio veliki val iseljavanja u prekomorske zemlje. U isto vrijeme, u Dalmaciji dolazi do propadanja vinogradarstva, tada glavne gospodarske grane u tom dijelu Hrvatske. Uzroci su bili uvođenje vinske klauzule 1893. godine te haranje peronospore koje su tisuće seljaka ostavile bez prihoda. Najviše se iseljavalo u Sjedinjene Države. Međutim, značajan broj Hrvata zabilježen je u tada udaljenoj koloniji Britanskog Carstva, Novom Zelandu. Tamošnji doseljenici su bili većinom iz južne Dalmacije (Vrgorac, Metković, Pelješac, Korčula, Hvar, Brač i Vis) (Walrond, 2005).

O velikom broju radnika iz Dalmacije već 1893. godine pišu novozelandske novine. Dalmatinci su doseljavali na krajnji sjever sjevernog otoka, gdje je glavna ekonomska grana bila eksploatacija kauri smole. Već u proljeće te godine bilo je oko tisuću radnika iz Dalmacije, a novine su najavile dolazak još od tri i pol do pet tisuća novih radnika. Veliki priljev dalmatinskih radnika poremetio je tržište kauri smole od čije su eksploatacije živjeli rijetki naseljenici u tom zabačenom dijelu Novog Zelanda. Novine su pozivali na regulaciju eksploatacije, te određivanje kvote dalmatinskih kopača (Thames Star, 1893).

Dalmatinski kopači su stanovali u malim barakama, zarđene novce slali su u domovinu, a nakon nekoliko godina bi se i sami vratili u domovinu. Njihova namjera nije bila naseljavanje dalekoga sjevera Novog Zelanda, već brza zarada, što je smetalo tamošnjem anglosaksonskom stanovništvu (Press, 1899). Već je krajem 19. stoljeća na Novom Zelandu bilo devet do deset tisuća dalmatinskih doseljenika (New Zealand Times, 1899). Struktura doseljenika sastojala se od niskoobrazovane

radne snage, pa je kulturni i društveni život bio slabo organiziran. Tek je u prosincu 1907. godine u Dargavilleu osnovano prvo društvo hrvatskih iseljenika *Croatian Benefit Society* (Wanganui Herald, 1907).

Raspadom Austro-Ugarske Hrvatska se našla u novoj državnj zajednici koja je poslije dobila ime Jugoslavija. U skladu s novonastalom situacijom iseljenička društva koja se osnivaju tijekom 20. stoljeća dobivaju pridjev *Yugoslav* (Dalmatian.org.nz, 2018). Već je 1920. godine novozelandska vlada zabranila doseljavanje bivšim državljanima Austro-Ugarske, što onemogućava daljnji dolazak Hrvata (Beaglehole, 2005). Nakon Drugoga svjetskog rata zabilježeno je značajnije doseljavanje u susjednu Australiju. Za razliku od doseljenika krajem 19. i početkom 20. stoljeća, čiji su razlozi odlaska bili isključivo ekonomske prirode, u Australiju dolaze i politički emigranti. Oni se organiziraju te neka društva u Australiji za vrijeme Jugoslavije nose hrvatsko ime (Ahdmelbourne.com.au, 2013).

Identitetski lomovi u iseljeničkim društvima

Raspadom jugoslavenske države došlo je do redefinicije etničkoga identiteta u hrvatskim iseljeničkim zajednicama diljem svijeta. Promjene i prilagođavanje na novonastalu situaciju nisu svugdje tekle spontano. U nekim novozelandskim društvima dio članstva se opirao promjenama i uvođenju hrvatskog imena u nazive društava. Razdor unutar oklanske zajednice uzrokovao je da je 1992. godine osnovano novo društvo *Croatian Cultural Society Inc. Auckland*. Prijeratno društvo iz Aucklanda tek je 1993. godine promijenilo ime, zamijenivši *Yugoslav* nazivom *Dalmatian*. Svi klubovi sjeverno od Aucklanda zamijenili su jugoslavensko ime dalmatinskim. Velingtonski *Yugoslav Club* je najprije preimenovan u *Dalmatian Club*, da bi tek 1996. godine dobio hrvatsko ime u nazivu. Danas naziv *Dalmatian* u nazivu imaju iseljenička društva u Kaitaiji, Dargavilleu i Aucklandu, dok društva u Whaikatu, Wellingtonu i Christchurchu nose hrvatsko ime (Stoffel, 2009).

Raspadom jugoslavenske države došlo je do redefinicije etničkoga identiteta u hrvatskim iseljeničkim zajednicama diljem svijeta

Unatoč tome što ne nose naziv *Croatian* u imenu, dalmatinska društva nesumnjivo su s vremenom stekla hrvatski karakter. Današnji *Kaitaia Dalmatian Cultural Club* osnovan je 1954. godine kao *The Yugoslav Cultural Club*. U prostorijama društva danas se nalaze hrvatska i novozelandska zastava te natpis *Dobro došli*. Na grbu društva je hrvatska zastava. Hrvatski veleposlanik na Novom Zelandu je 21. studenog 2017. posjetio klub u Kaitaiji. Na Facebook stranicama *Dargaville Dalmatian Club* poziva se na očuvanje hrvatske kulture. Sva društva nastoje njegovati kulturu svojih predaka. Postoje sekcije za sviranje tamburice i plesanje kola (Facebook.com, 2018).

broj 36 - prosinac 2018.

Iseljeničko društvo u Aucklandu nastalo je ujedinjenjem *Yugoslav Club Inc.* (osnovanog 1930.) i *Yugoslav Benevolent Society Inc.* u *Yugoslav Society Inc.*, koje je pak raspadom Jugoslavije

Potomci iseljenika iz Dalmacije koji su se doselili prije više generacija razvili su svoj specifičan *Dalmatian New Zealander* identitet. Anglosaksonci su ih zvali *Dallies* (skraćeno od *Dalmatians*)

preimenovano u *Dalmatinsko kulturno društvo Inc. (Dalmatian Cultural Society Inc.)* (Dalmatian.org.nz, 2018). Grb društva je dalmatinski grb s tri lava te natpis crvenim slovima *Sloga je moć*. U prostorijama društva nalaze se hrvatski grb i dalmatinski grb (tri lava) te novozelandska, hrvatska i dalmatinska zastava. Na službenim mrežnim stranicama postoje natpisi dobrodošlice na engleskom, hrvatskom i maorskom jeziku. U opisu rada društva piše da ono ne okuplja samo dalmatinsku zajednicu u Novom Zelandu, već i one koji se izjašnjavaju Hrvatima, kao i one koji dolaze iz drugih dijelova bivše Jugoslavije. U vrijeme osnivanja jugoslavenskih društava većina članova bili su Hrvati iz Dalmacije. U dalmatinsko društvo u Aucklandu su u zadnje vrijeme u nedostatku vlastitih udruga počeli dolaziti nedavno doseljeni Srbi, Bošnjaci i Makedonci. Ovo je uzrokovalo promjenu kulturnog identiteta ovoga društva. Utjecaj doseljenika iz ostalih zemalja bivše Jugoslavije vidljiv je u radu *Tarara Folklore Ensemble* koja izvodi plesove iz svih zemalja bivše Jugoslavije. Nošnja varira od dalmatinske do šumadinske. U lipnju 2014. godine društvo je posjetio hrvatski veleposlanik na Novom Zelandu (Dalmatian.org.nz, 2018).

Potomci iseljenika iz Dalmacije koji su se doselili prije više generacija razvili su svoj specifičan *Dalmatian New Zealander* identitet. Anglosaksonci su ih zvali *Dallies* (skraćeno od *Dalmatians*). Zajednica od 2012. godine redovito obilježava svoj dan manifestacijom *Dallies in The Valley*, prije poznate pod nazivom *Dalmatian Day* (Oratia.org.nz, 2015). Pod utjecajem novozelandskoga engleskog, u jeziku ranijih generacija iseljenika iz Hrvatske razvile su se neke specifičnosti koje nisu postojale u govoru u domovini, posebice što se tiče rječnika struke kopača kauri smole (Stoffel, 1996). Kulturna posebnost zajednice je *New Zealand Dalmatian kolo*. Prvi puta je ovo autohtono novozelandsko kolo izvedeno 1935. godine (Simon, 2014).

Neovisno o *Dally* kulturi razvila se *Tarara* kulturna zajednica. Novozelandski domoroci, Maori, su doseljenike iz Hrvatske, radi brzine govora i čestog korištenja slova *r* nazivali *Tarara*. Danas se *Tararama* nazivaju potomci rođeni u hrvatsko-maorskim brakovima. Ovaj kulturni amalgam dviju udaljenih kultura nastao je na poljima kauri smole. U organizaciji hrvatskih i maorskih udruga na Novom Zelandu svake se godine 15. ožujka obilježava kao *Tarara Day* (Wanhalla, 2011). Prvi brak doseljenika iz Dalmacije i Maorke zabilježen je 1891., a prvo maoro-hrvatsko

dijete rođeno je 1892. godine. Bila je to Raiha Moeroa Andersen Anaru Kleskovic, rođena blizu Parengarenga Harboura (Ralston, 2008).

Maorodalmatinci

Potomci iseljenika s područja današnje Republike Hrvatske na Novom Zelandu su uslijed političkih promjena te višestrukog mijenjanja službenoga imena države iz koje su došli njihovi predci prošli kroz niz konfuzija identiteta koje ni danas nisu do kraja razriješene. Posljedica ovoga je da su na novozelandskom popisu stanovništva 2013. godine zabilježene sljedeće narodnosti: *Croat*, *Dalmatian* i *South Slav* (Hrvat, Dalmatinac i Južni Slaven).

Zanimljiv je podatak da se 5 370 građana Novog Zelanda u smislu etničke pripadnosti smatra Južnim Slavenima (*South Slav*)

Na Novome Zelandu 2013. godine živjelo je 2 673 Hrvata. U usporedbi s popisom iz 2006. godine, broj Hrvata je porastao za 4,7 posto. Zanimljiv je podatak da se 5 370 građana Novog Zelanda u smislu etničke pripadnosti smatra Južnim Slavenima (*South Slav*). Najvjerojatnije je riječ o osobama koje se identificiraju s Jugoslavijom. U odnosu na prošli popis, zabilježen je pad njihove brojnosti od 4,5 posto. Teško je sa sigurnošću odrediti koliki je udio Hrvata među njima, međutim značajna je brojka od tisuću i pol Južnih Slavena katoličke konfesije (Stats.govt.nz, 2013).

Na popisu stanovništva 5. ožujka 2013. sto devedeset dvije osobe su kao svoju narodnost navele *Dalmatian*. U usporedbi s popisom iz 2006. godine zabilježen je pad brojnosti od 13,5 posto, dok je između 2001. i 2006. pad iznosio 25,3 posto. Samo 9,2 posto ispitanika izjasnilo se da je *Dalmatian* jedina etnička grupa kojoj pripadaju.¹ Ispitanici koji su se izjasnili Dalmatincima, a imaju više etničkih identiteta, kao drugi etnicitet najčešće su birali maorski. Čak 63,1 posto ukupnog broja novozelandskih Dalmatinaca koji su svoj etnicitet izrazili s više odgovora, ujedno se osjeća Maorima.² Tek 23,1 posto uz dalmatinski osjeća se i pripadnicima nekoga drugog europskog naroda. Kod svih skupina potomaka doseljenika iz Hrvatske zamjetan je porast onih koji svoju narodnost izražavaju kroz više identiteta, posebice kod mlađih ispitanika, što govori o većem broju interetničkih brakova u mlađim generacijama. Nije poznata stopa isprepletenosti triju navedenih etniciteta, odnosno koliko se ispitanika izjasnilo kao *Dalmatian/Croat*, *Dalmatian/South Slav*, *Croat/South Slav* te *Dalmatian/Croat/South Slav* (Stats.govt.nz, 2013).

Prvi jezik novozelandskih Dalmatinaca je engleski, kojim govori 98,4 posto ispitanika. Drugi nazastupljeniji jezik je maorski, kojim se služi 20,6 posto ispitanika. Od ukupnog broja religioznih, katolici su činili 29 posto, a anglikanci 14,5 posto, dok je 27,4 posto nereligioznih. Prosječna dob Dalmatinaca iznosi 38,1

godinu, a čak 93,7 posto rođeno ih na Novom Zelandu. U urbanim središtima živi 51 posto dalmatinske populacije. U regiji Northland živjelo ih je 42,2 posto. U regiji Auckland popisano je 24,3 posto ukupnog broja Dalmatinaca, dok ih je u Wellingtonu, Canterburyu, Waikatu i Hawke's Bayu bilo po 6,3 posto (Stats.govt.nz, 2013).

Zaključak

Proces razvoja hrvatske nacionalne svijesti, odnosno svijesti o hrvatskom porijeklu, kod dijela novozelandskih iseljenika tekao je sporije nego u većini sličnih društava u svijetu. Posljedica toga je da su tri iseljenička društva s dugom tradicijom jugoslavensko ime zamijenila dalmatinskim. Ipak, u svim spomenutim društvima s dalmatinskim imenom danas je prihvaćen hrvatski identitet. Doseljavanjem drugih južnoslavenskih naroda na Novi Zeland te njihovim aktivnim sudjelovanjem u radu dalmatinskog društva u Aucklandu, došlo je do njegovog kulturno-folkloroga prožimanja s balkanskim kulturnim krugom.

Potomci dalmatinskih doseljenika razvili su dvije autohtone novozelandske kulturne zajednice, popularno zvane *Dally* i *Tarara*. Većina potomaka dalmatinskih doseljenika proslavlja svoj dan manifestacijom *Dallies in The Valley* te njeguju autohtono *Dalmatian New Zealand kolo*. *Dally* je izraz kulturnog identiteta, a ne nacionalne pripadnosti. *Tarara* je zasebni kulturni amalgam hrvatske i maorske zajednice nastao na izoliranome sjeveru Novog Zelanda. Većina pripadnika zajednica *Dally* i *Tarara* na popisima stanovništva je kao jedan od etniciteta odabrala *Croat* ili *South Slav*. Unatoč snažnom dalmatinsko-novozelandskom identitetu, vrlo malo ispitanika je odabralo ponuđeni etnicitet *Dalmatian*.

Potomci dalmatinskih doseljenika razvili su dvije autohtone novozelandske kulturne zajednice, popularno zvane *Dally* i *Tarara*

Uzevši u obzir da većina živi u regiji Northland te da ih petina govori maorskim jezikom, dolazi se do zaključka da dalmatinsku naciju na Novom Zelandu čini mala grupa potomaka Maora te dalmatinskih doseljenika koji nisu dovoljno informirani o zemlji i identitetu svojih predaka. Stotinjak godina nakon propaloga autonomaškog pokušaja stvaranja dalmatinske nacije, jedini etnički Dalmatinci na svijetu žive daleko od pokrajine po kojoj su dobili ime, hibridnog su azijsko-europskog podrijetla, govore engleskim i maorskim jezikom te se smatraju autohtonim stanovnicima Novog Zelanda.

Bilješke

- 1 Od 2006. godine u rubrici *ethnicity* dozvoljeno je odabrati više opcija, odnosno etničkih identiteta.
- 2 Kod novozelandskih Hrvata 21,3 posto ispitanika je kao drugi etnicitet izabralo maorski.

Literatura

- Ahdmelbourne.com.au (2013) Our History. *Croatian Club Melbourne*. <http://www.ahdmelbourne.com.au/index-5.html> Pristupljeno 22. listopada 2018.
- Beaglehole, Ann (2005) Immigration regulation – 1914-1945: Restrictions on non-British immigration, *Te Ara – The Encyclopedia of New Zealand*. <http://www.TeAra.govt.nz/en/immigration-regulation/page-3> Pristupljeno 22. listopada 2018.
- Dalmatian.org.nz (2018) Dalmatian Cultural Society – Dalmatinsko kulturno društvo. <https://www.dalmatian.org.nz/> Pristupljeno 21. listopada 2018.
- Facebook.com (2018) Kaitaia Dalmatian Cultural Club. <https://www.facebook.com/groups/1040522809374865/> Pristupljeno 22. listopada 2018.
- New Zealand Times (1899) Coming of the Slav. *New Zealand Times* LXIX (3643): 2. 19. siječnja.
- Oratia.org.nz (2015) Dallies in the Valley at Artisan Wines. <http://oratia.org.nz/2015/02/04/dallies-in-the-valley-at-artisan-wines> Pristupljeno 21. listopada 2018.
- Press (1899) The Dalmatians. *Press* XLVI (10234): 4. 2. siječnja.
- Rallston, Bill (2007) The Man from Mangonui. <https://www.noted.co.nz/archive/listener-nz-2007/the-man-from-mangonui/> Pristupljeno 21. listopada 2018.
- Simon, Dagmar (2014) Dancing Kolo Under the Long White Cloud. U: Buck, Ralph i Rowe, Nicholas (ur.) *Moving Oceans: Celebrating Dance in the South Pacific* (str. 102-118) New Delhi: Routledge.
- Stats.govt.nz (2013) *Census 2013*. http://archive.stats.govt.nz/Census/2013-census/profile-and-summary-reports/ethnic-profiles.aspx?request_value=24665&tabname=Income Pristupljeno 21. listopada 2018.
- Stoffel, Hans P. (1996) The Dalmatians and their language in New Zealand. *Atlas of Languages of Intercultural Communication in the Pacific, Asia, and the Americas*. Berlin: De Gruyter Mouton.
- Stoffel, Hans P. (2009) From the Adriatic sea to the Pacific ocean The Croats in New Zealand. *Asian and African Studies* 18 (2): 232-264.
- Thames Star (1893) The Northern Gumfields. *Thames Star* XXIV (7428): 4. 15. svibnja.
- Walrond, Carl (2005) Origin of Dalmatians emigrating to New Zealand before 1949. *Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand*. <https://teara.govt.nz/en/map/262/origin-of-dalmatians-emigrating-to-new-zealand-before-1949> Pristupljeno 22. listopada 2018.
- Wanganui Herald (1907) Austrian on the Gum Fields, *Wanganui Herald* XLI (12347): 7. 16. prosinca.
- Wanhalla, Angela (2011) Inter-marriage – Inter-marriage of Asians and Dalmatians. *Te Ara – the Encyclopedia of New Zealand*. <https://teara.govt.nz/en/photograph/30253/tarara-day> Pristupljeno 22. listopada 2018. ■